

UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA O'QUVCHILARDA RANG VA CHIZIQ ORQALI BADIY OBRAZLARNI YARATISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

G'aybullayeva Mehribon G'olibovna

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” – ta’lim yo‘nalishi

1-kurs “D” guruh talabasi

ANOTATSIYA: Maqolada umumiy o‘rta ta’lim maktablarida o‘quvchilarda rang va chiziq orqali badiiy obrazlarni yaratish ko‘nikmalarini shakllantirish pedagogik asoslari o‘rganilgan. Rang va chiziq tasviriy san’atning asosiy vositalari sifatida o‘quvchining badiiy tafakkurini rivojlantiradi, estetik didini shakllantiradi va ijodiy ifodani boyitadi. Maqolada Shovdirov S. A. va boshqa olimlarning ilmiy ishlari asosida o‘quvchilarning rang va chiziqdan foydalanish orqali badiiy obraz yaratish ko‘nikmalarini rivojlantirish usullari tahlil qilingan. Shu bilan birga, interfaol pedagogik metodlar va zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning samarali yo‘llari ko‘rsatib berilgan.

KALIT SO‘ZLAR: Rang, chiziq, badiiy obraz, tasviriy san’at, ijodiy ko‘nikmalar, estetik did, pedagogik metodika, umumiy o‘rta ta’lim.

Umumiy o‘rta ta’lim maktablarida o‘quvchilarda rang va chiziq orqali badiiy obraz yaratish ko‘nikmalarini shakllantirish tasviriy san’at ta’limining muhim vazifalaridan biridir. Rang va chiziq o‘quvchining badiiy tafakkurini rivojlantiradi, san’at asarini yaratishda ijodiy qarorlar qabul qilish qobiliyatini oshiradi va estetik idrokni boyitadi.

Shovdirov S. A. (2017–2025) tadqiqotlarida ta’kidlanganidek, rang va chiziqdan foydalanish o‘quvchilarning ijodiy faoliyatini rivojlantirishda asosiy vosita hisoblanadi. Rangning iliq va sovuq ohanglari, chiziqning shakli va yo‘nalishi orqali o‘quvchi badiiy obrazni yaratishni o‘rganadi. Shu bois, darslarni nafaqat texnik mashg‘ulot sifatida, balki o‘quvchining badiiy tafakkurini rivojlantiruvchi jarayon sifatida tashkil etish zarur.

O‘quvchilarda rang va chiziq orqali badiiy obraz yaratish ko‘nikmalarini shakllantirish umumiy o‘rta ta’lim maktablarida tasviriy san’at ta’limining muhim vazifalaridan biridir. Rang va chiziq tasviriy san’atning asosiy vositalari sifatida o‘quvchining badiiy tafakkurini rivojlantiradi, estetik didini shakllantiradi va ijodiy ifodani boyitadi. Darslarda o‘quvchi rang va chiziq vositalaridan foydalanib, turli badiiy obrazlarni yaratishni o‘rganadi. Shu orqali uning vizual tafakkuri, rang uyg‘unligi va kompozitsion fikrlash ko‘nikmalari rivojlanadi.

Shovdirov S. A. (2017, 2023, 2025) tadqiqotlarida ta'kidlaganidek, rang va chiziq orqali badiiy obraz yaratish o'quvchining ijodiy qaror qabul qilish qobiliyatini oshiradi. O'quvchi dars davomida ranglarni uyg'unlashtirish, chiziqlarning shakl va yo'nalishini tanlash, muvozanat va ritmni yaratish bo'yicha amaliy mashg'ulotlar bajaradi. Shu orqali o'quvchida estetik idrok, badiiy tafakkur va ijodiy ifodaning rivojlanishi ta'minlanadi.

O'quvchilarda rang va chiziq ko'nikmalarini shakllantirish pedagogik shart-sharoitlarni talab qiladi. Dars muhitini motivatsion qilish, san'at asarlarini tahlil qilish, mashhur rassomlarning rang va chiziq ishlatish texnikasi bilan tanishtirish o'quvchining badiiy tafakkurini rivojlantiradi. Shu bilan birga, o'quvchiga rang va chiziq bilan mustaqil eksperimentlar qilish imkoniyatini berish ijodiy tafakkur va vizual idrokni mustahkamlaydi. Refleksiya va tahlil jarayonlari orqali o'quvchi o'z ishini baholaydi va boshqalarning ishlarini tahlil qiladi, bu esa badiiy obraz yaratish ko'nikmalarini yanada mustahkamlaydi.

Rangning iliq va sovuq ohanglari, kontrast va tonal uyg'unlikni idrok etish o'quvchida hissiy tajriba hosil qiladi. Chiziqning qalinligi, yo'nalishi va shakli orqali o'quvchi badiiy obrazni yanada jonli va ifodali qiladi. Shu bilan birga, rang va chiziq kombinatsiyasini to'g'ri tanlash orqali o'quvchi kompozitsion muvozanatni saqlashni va badiiy qarorlarni aniq shakllantirishni o'rganadi. Har bir elementning joylashuvi va o'zaro bog'liqligi o'quvchining vizual tafakkurini rivojlantiradi va ijodiy qaror qabul qilish qobiliyatini mustahkamlaydi.

Zamonaviy texnologiyalarni dars jarayonida qo'llash badiiy obraz yaratish ko'nikmalarini rivojlantirishning samarali usuli hisoblanadi. Interaktiv doskalar, raqamli ilovalar, virtual rang palitralari va multimedia vositalari o'quvchilarga turli eksperimentlar qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, loyiha asosida ishlash, muammoli vaziyatlarni hal qilish va "teskari sinf" texnologiyasi o'quvchida mustaqil qaror qabul qilish, ijodiy yechim topish va badiiy obrazni yaratish ko'nikmalarini shakllantiradi.

O'qituvchining metodik yondashuvi rang va chiziq orqali badiiy obraz yaratish jarayonini samarali tashkil etishda muhim rol o'ynaydi. O'qituvchi darsni nafaqat texnik mashg'ulot sifatida, balki o'quvchining badiiy tafakkurini rivojlantiruvchi jarayon sifatida tashkil etishi lozim. Shu bilan birga, pedagog ijodiy erkinlikni rag'batlantirish, o'quvchining individual yondashuvini qo'llab-quvvatlash va mustaqil fikrlash imkoniyatini berishi muhimdir.

O'quvchida rang va chiziq orqali badiiy obraz yaratish ko'nikmalarini shakllantirish jarayoni uning badiiy qarorlar qabul qilish, vizual tafakkurini rivojlantirish va san'at asarlarini yaratish qobiliyatini oshiradi. Shu bilan birga, o'quvchining estetik didi mustahkamlanadi, rang va chiziq uyg'unligini anglashni, ritm

va muvozanatni yaratishni, badiiy obrazni ifodalashni o'rganadi. Bu jarayon o'quvchining ijodiy qobiliyatini kengaytiradi va tasviriy san'atdagi amaliy ko'nikmalarini mukammal darajada shakllantiradi.

Natijada, umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quvchilarda rang va chiziq orqali badiiy obraz yaratish ko'nikmalarini shakllantirish o'quvchining estetik tafakkuri, badiiy ifodasi va ijodiy qobiliyatini rivojlantiradi. Dars jarayonida rang va chiziqdan foydalangan holda badiiy qarorlar qabul qilish, kompozitsion yechimlar yaratish o'quvchining ijodiy tafakkurini oshiradi. Shu bilan birga, pedagogik yondashuvlar, innovatsion metodlar va texnologiyalardan samarali foydalanish badiiy obraz yaratish ko'nikmalarini rivojlantirish jarayonini yanada samarali qiladi va o'quvchining tasviriy san'atdagi savodxonligini mustahkamlaydi.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quvchilarda rang va chiziq orqali badiiy obraz yaratish ko'nikmalarini shakllantirish o'quvchining estetik tafakkuri, badiiy ifodasi va ijodiy qobiliyatini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. O'quvchi dars davomida rang va chiziqdan foydalanishni o'rganadi, badiiy qarorlar qabul qiladi va kompozitsion yechimlarni yaratadi.

Shovdirov S. A. (2017–2025) tadqiqotlariga ko'ra, pedagogik yondashuvlar, interfaol metodlar va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish badiiy obraz yaratish ko'nikmalarini shakllantirishni samarali qiladi. Shu bilan birga, o'quvchilarga ijodiy erkinlik berish va refleksiya jarayonlarini qo'llash ularning badiiy tafakkurini chuqurlashtiradi, rang va chiziq uyg'unligini anglash qobiliyatini mustahkamlaydi. Natijada, o'quvchining tasviriy san'atdagi savodxonligi oshadi, ijodiy qarorlar qabul qilish va estetik didi rivojlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Шавди́ров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // *Педагогическое образование и наука*. – 2017. – №2. – С. 109–110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // *Eastern European Scientific Journal*. – 2017. – №1. – P. 131–134.
3. Shovdirov S. Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region // *E3S Web of Conferences*. – 2024. – Vol. 587. – P. 02016.
4. Shavdirov S. Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology // *AIP Conference Proceedings*. – 2025. – Vol. 3268. – No. 1. – P. 070035.

5. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students // *Science and Innovation*. – 2023. – Vol. 2. – No. B10. – P. 192–198.
6. Shovdirov S. A. Tasviriy san’atni o’qitishda o’quvchilarning sohaga oid o’quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari // *Inter education & global study*. – 2024. – №1. – P. 8–14.
7. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts // *International Journal on Integrated Education*. – 2023. – Vol. 4. – No. 3. – P. 60–66.
8. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // *Современное образование (Узбекистан)*. – 2017. – №6. – С. 15–21.